

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

3

«Глобальної економіки»

на тему:

«Глобальні фінансові кризи»

Студентки 4 курсу, групи ЕТ-41
Напряму економічна теорія
Катеринюк М. О.

Керівник: професор, д.е.н.

Козюк Віктор Валерійович

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ESTS _____

Члени комісії _____

м. Тернопіль – 2017

План

Вступ

1. Теоретичні особливості глобальних фінансових криз
2. Емпіричні прояви глобальних фінансових потрясінь
3. Політика запобігання глобальним фінансовим стресам
4. Вплив глобальних фінансових криз на економіку України

Висновки

Список використаної літератури

ВСТУП

Актуальність теми. Усі глобальні фінансові кризи означали не тільки тимчасові ускладнення для окремих господарських суб'єктів та погіршення ринкової кон'юктури. Для окремих країн чи людства в цілому вони становили випробування, виклики, які вимагали «стрибків у майбутнє» або навіть втечу від неї у новий технологічний уклад.

Фактично в сучасних умовах відбувається не проста іпотечна, фінансова або циклічна криза, а значна криза цивілізаційного масштабу, яка залишить після себе помітний історичний слід, спровокує тектонічний цивілізаційний зсув, наслідком якого найбільш можливо може стати повна зміна системи міжнародного поділу праці, прискорення зміни економічних чи геополітичних лідерів на планеті, формування структур і систем інформаційної економіки.

Глобальні фінансово-економічні кризи, які з певною періодичністю охоплюють світову економіку, економічні системи окремих країн ставлять перед економічно активною частиною населення завдання пошуку оптимальних шляхів виходу з неї.

У економічній літературі своє бачення передумов, розвитку та наслідків фінансових криз виклали О.І. Барановський, В.П. Кузьменко, М.І. Туган-Барановський, А.І. Сухоруков. Велику увагу зарубіжні дослідники Лізондо, Райнхарт, Глік та Морено звернули на наслідки валютних криз та шляхи виходу з них. М. Кондратьєв, Є. Слуцький, К. Маркс, В. Мітчел, Дж. Хікс, К. Джуглар, Дж. Кейнс, Гайер, Моль, Дж. Мільс досліджували сутність кризових процесів у політиці та економіці загалом. П.В. Трунін і М.В. Каменських, розглядаючи фінансову нестабільність і банківські кризи, визначили три основні типи фінансових криз. Не так давно з'явилася низка важливих праць українських учених, які сучасну світогосподарську систему розглядають через призму цивілізаційного розвитку людства, світових інтеграційних процесів, сучасних тенденцій міжнародних валютно-фінансових операцій. Ідеться насамперед про дослідження Ю. Пахомова, О. Білоруса, О. Плотнікова, С. Кримського.

В умовах глобалізації великого значення набуває недопущення масштабних фінансових потрясінь та швидке подолання негативного впливу “фінансових недуг” у разі їхнього виникнення. Тому метою даної статті є дослідження основних передумов, форм прояву глобальних фінансових криз та вивчення сучасного світового досвіду реалізації антикризових заходів.

Для досягнення вказаної мети були визначені такі завдання:

- розкрити сутність поняття « глобальна фінансова криза»;
- з’ясувати причини глобальних фінансових криз;
- виявити тенденції розвитку фінансових криз в Україні та світі;
- встановити характер антикризової політики в контексті світового досвіду;
- розробити пропозиції щодо шляхів мінімізації впливу сучасної фінансової кризи на соціально-економічний розвиток України.

Об’єкт дослідження – глобальні фінансові кризи.

Предмет дослідження – теоретичні підходи та економічні наслідки глобальних фінансових криз.

Методи дослідження. В процесі дослідження використано загальні методи наукового пізнання, системний підхід, метод наукової абстракції – для виявлення сутності фінансових криз; історичний метод – при дослідженні особливостей фінансових криз на різних етапах розвитку людства. Методи нормативно-логічного аналізу, порівняння та статистичний метод застосовано для проведення аналізу впливів криз та розробки пропозицій щодо шляхів мінімізації їх наслідків.

Теоретичну й методологічну основу дослідження складають наукові положення сучасної економічної теорії, концепції економічного розвитку, теоретичні висновки й узагальнення вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, що містяться у монографічній, спеціальній та періодичній літературі; нормативно-правові документи з досліджуваного питання.

1. Теоретичні особливості глобальних фінансових криз

Фінансові кризи є невід'ємною складовою економічного розвитку людства. Вони еволюціонують, змінюють свої масштаби паралельно з розвитком світової економіки. Тенденції розвитку сучасного світового господарства, що характеризуються стрімким розвитком процесів інтеграції та глобалізації, суттєво підвищують ризики фінансових потрясінь. Економіки окремих країн та світове господарство загалом стають більш вразливими та більш чутливими до коливань на фінансових ринках. “Фінансові недуги” сучасності поширюються на господарства країн світу, що тісно переплетені економічними взаємозв'язками, з блискавичною швидкістю. Національні економіки окремих країн та міжнародні фінансово-економічні інституції демонструють неспроможність запобігання та ефективного протистояння фінансовим потрясінням. Тому важливим є дослідження суті, причин та наслідків світових фінансових криз, а також пошук шляхів їхнього приборкання.

Поняття криза (від грец. *krisis*—рішення, поворотний пункт, результат) означає, насамперед, різкий, крутий перелом, перехідний стан. Криза – неминучий супутник, фаза життєвого циклу будь-якої системи, у тому числі економічної. З одного боку, вона є найважливішим елементом саморегулювання, оскільки показує межу розвитку, а з іншого – дає поштовх до розвитку, стимулюючи перехід до нового стану рівноваги. В умовах кризи спостерігаються порушення рівноваги, стан нестабільності й руйнування цілісної стабільної системи [6, с. 53].

Криза – це багатоаспектна економічна категорія, система поглядів на економічну сутність якої перебуває в стані розвитку. Можна виокремити три підходи до визначення сутності криз:

- 1) криза як значна проблема або ситуація з високою імовірністю негативних наслідків;
- 2) криза як природний процес у життєдіяльності системи;
- 3) криза як порушення рівноваги соціально-економічної системи.

Під кризою потрібно розуміти фактичний або потенційно можливий стан нестійкого функціонування системи, в якому може опинитися будь-яка із її підсистем [3, с. 38].

Фінансова криза зумовлює виникнення якісних змін в економічній системі, які спричиняють порушення пропорцій у розвитку, його призупинення, видозміни чи руйнування фінансової системи країн або світових ринків у цілому. Найточнішим індикатором здоров'я (чи нездоров'я) економіки є фінансовий ринок. Реакція фінансового ринку на економічні події завжди важливіша, ніж наслідки даних подій. Фінансова криза є тією точкою відліку, з якої економічна система зазнає змін. Отже, під фінансовою кризою розуміється різке погіршення стану фінансового ринку внаслідок реалізації накопичених ризиків під впливом різних як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, що спричиняє порушення його функціонування, зниження цінових показників, погіршення ліквідності та якості фінансових інструментів, банкрутство учасників ринку [3, с. 56].

Наскільки важкими та руйнівними для економіки можуть виявитись фінансові кризи в умовах глобалізації свідчать наступні дані. Наприклад, якщо у 1994 р. в Мексиці зростання ВВП складало 4,4%, то у наступному (рік після кризи) — -6,2%; у 1997 р. в Таїланді, відповідно, -1,3% та -9,4%, Південній Кореї — -5,0% та -5,8%, Малайзії — 7,7% та -6,7%, Індонезії — 4,7% та -13,7%; у 1998 р. спад ВВП в Росії склав 4,6%. [18].

Глобальні фінансові кризи є проявом системного ризику і супроводжується ефектом «доміно», тому що:

1) криза одного чи декількох фінансових інститутів та підприємств реального сектору, частини ринку або системи розрахунків передається в розширюваному обсязі через прості зобов'язання на інші групи фінансових інститутів та підприємств реального сектору.

2) криза фінансового ринку однієї чи групи країн передається іншим країнам, як «фінансова інфекція», криза довіри інвесторів, що викликає неліквідність ринку.

Розуміння фінансової кризи як результату негативного впливу численних чинників дозволяє стверджувати, що загроза її зародження існує завжди, а умовою попередження є вчасне проведення аналізу та діагностики.

Розвиток кризової ситуації в окремій кредитній організації та банківській сфері може проходити декілька фаз: квазінормальну (кризова ситуація є лише потенційно можливою, її ознаки практично неможливо виявити); латентну (приховану, коли імовірність фінансової неспроможності значно зростає, але ще не в повній мірі сприймається менеджментом). Криза може бути усвідомленою (тобто відкритою, коли кризові процеси усвідомлюються менеджментом, а їх інтенсивність різко зростає) і нездоланною (фірма банкрутує) [2, с. 11].

Класифікацію криз за О. І. Барановським подано в табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація фінансових криз

Класифікаційні ознаки	Види
1	2
Ступінь поширення	Глобальні, міжнародні, світові, регіональні, галузеві, національні, місцеві
Сценарій	Імпортовані (так звана «інфекція»); викликані спекулятивними атаками; зумовлені перегрівом одного з сегментів внутрішнього фінансового ринку (надмірною концентрацією ринкового, кредитного, відсоткового ризиків), ефектом «доміно»; обумовлені політичним ризиком; спричинені падінням експортних цін;
Країни	В розвинених країнах; країнах з перехідною економікою; в країнах, що розвиваються
Строковість	Короткострокові, середньострокові, довгострокові
Перебіг	Затяжні, швидкоплинні
Інтенсивність впливу	Реактивні, уповільнені, інтенсивні
Повторюваність	Перманентні, разові,
Кумулятивність	Одиночні, подвійні
Зумовленість	Макроекономічні, мікроекономічні екзогенні, ендогенні

Продовження табл. 1

1	2
Стан	Наявні, потенційні; очікувані, неочікувані, передбачувані, непередбачувані, неминучі
Форма прояву	Зовнішні, внутрішні
Одночасність проходження	«Кризи-близнюки», одиничні,
Первинність	Чергові(повторювані), перші
Реальність	Уявні, дійсні
Характер	Структурні, циклічні, модифіковані, комбіновані, перехідні
Етапи	Кризи, що зароджуються; кризи, що насуваються; згасаючі
Імовірність	Малоймовірні, високо ймовірні
Можливість прогнозування	Не прогнозовані, прогнозовані
Масштаб	Обмежені, повномасштабні
Ступінь розвитку	Глибокі, гострі,
Наслідки	гальмуючі розвиток, руйнівні
Ідентичність	Аналогові, унікальні
Універсальність	Спеціалізовані, універсальні
Стадія	Наступні, минулі, сучасні,
Можливість трансформації	Нетрансформаційні, Трансформаційні

Проаналізувавши табл. 2 можна зробити висновок, що для з'ясування сутності фінансових криз велике значення має їх класифікація. Можна виокремити наступні підходи до визначення сутності кризи:

- 1) криза як природний процес у життєдіяльності системи;
- 2) криза як порушення рівноваги соціально-економічної системи;
- 3) криза як значна проблема або ситуація з високою ймовірністю негативних наслідків.

Отже, криза – це багатоаспектна економічна категорія, система поглядів на економічну сутність, яка перебуває в стані розвитку. Взагалі, фінансова криза характеризується джерелами виникнення, видом кризи і стадією її розвитку. Вчасна ідентифікація цих ознак дає змогу правильно діагностувати фінансову неспроможність та розробити ефективних оздоровчих заходів.

2. Емпіричні прояви глобальних фінансових потрясінь

Впродовж майже двох століть формування та розвитку світового індустріального суспільства в економіці більшості країн відбувалися економічні кризи, протягом яких можна було спостерігати наростаючий спад виробництва, падіння цін, крах системи взаємних розрахунків, надлишок нереалізованих товарів на ринку, розорення промислових і торгових фірм, крах банківських систем, різке збільшення безробіття.

Кризи супроводжують людство впродовж багатьох століть. Напочатку вони проявлялися як кризи недостатнього вироблення сільськогосподарської продукції, з середини XIX століття - як порушення рівноваги між платоспроможним попитом і промисловим виробництвом.

До початку XX століття економічні кризи обмежувалися територіями однієї, двох чи трьох країн, пізніше стали набувати глобального характеру. Незважаючи на те, що в останні десятиліття світовими організаціями створювалися різні механізми по запобіганню світових криз, як показує історія світових економічних катаклізмів, точно передбачити, а тим більше уникнути їх просто неможливо. В Америці та Євразії протягом майже двох століть економічні кризи виникали близько 20 разів.

Кризові явища є природною складовою економічного розвитку світових фінансових ринків, обов'язковою фазою циклічного розвитку будь-якої системи [7, с.278-279]. З огляду на це кризи слід розглядати не лише як чинник, що створює суттєві проблеми фінансовій системі, але і як цілком обґрунтоване прогресивне явище, що виконує наступні функції [7]:

- послаблення і усунення застарілих елементів пануючої фінансової системи, що вже вичерпала свій потенціал;
- створення можливостей ствердження елементів нової системи;
- випробування і передача до нової системи життєздатних елементів, що акумулюються і переходять в майбутнє.

Причини та характер протікання світових фінансових криз в загальному вигляді можна розділити на ендогенні (внутрішні) та екзогенні (зовнішні) [9, с.110-112].

Сучасні концепції відносно теорії економічних криз та погляди на причини виникнення кризових явищ в основному пояснюють причини виникнення криз тим, що внаслідок дії якогось зовнішнього фактора (екзогенного) реалізується закладений в природі економіки внутрішній механізм, що призводить до криз.

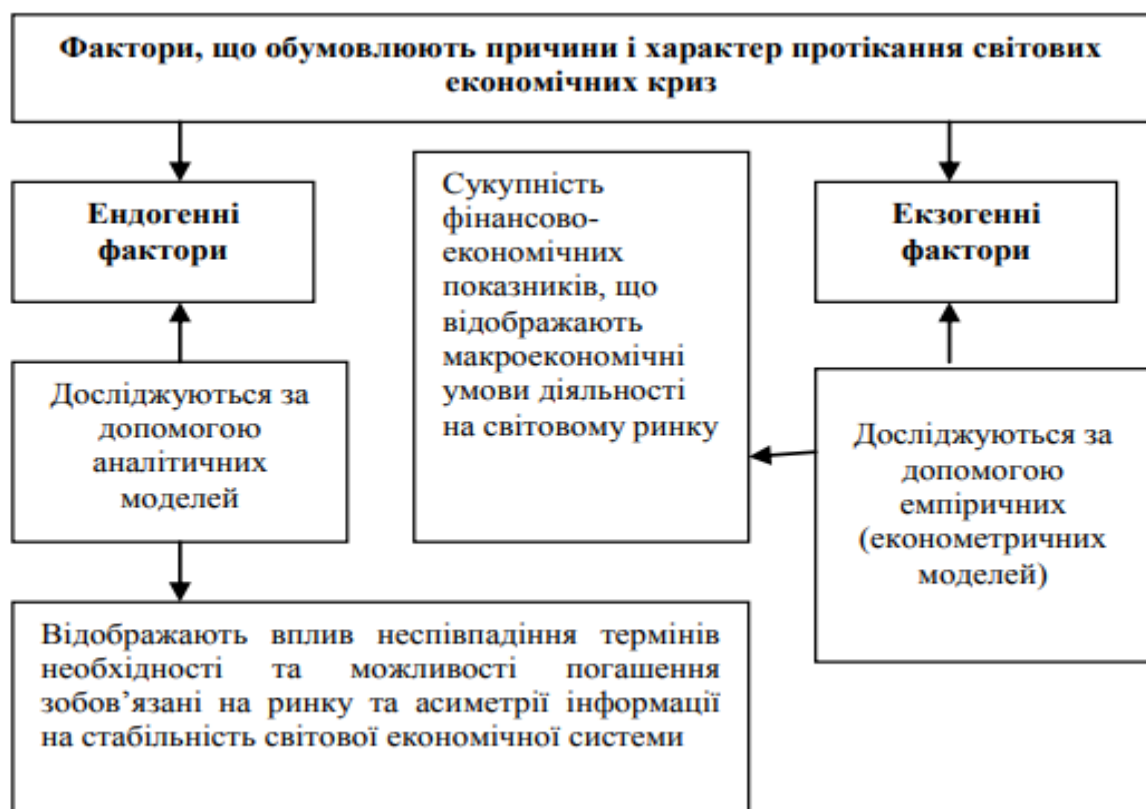

Рис.1 Основні групи факторів, що обумовлюють причини і характер протікання глобальних фінансових криз

Моделювання ендогенних факторів за допомогою аналітичних моделей дає змогу лише описати причинно-наслідкові функціональні зв'язки при виникненні криз, проте не дозволяє виявити суттєвих характеристик кризи як явища, яке на макрорівні не лише є причиною проблем на фінансових ринках та в економіці взагалі, але й обумовлене неефективністю організації економічної

системи конкретної країни, світу на визначеному етапі розвитку світової економіки, на певному рівні динаміки економічного зростання [5]. Тому доцільно концентрувати увагу на дослідженні саме екзогенних факторів глобальних фінансових криз, як бази для дослідження надалі через побудову емпіричних моделей взаємозв'язку між теоретичними поглядами та практикою – єдино можливий спосіб моделювання тих елементів системи, для яких не можна побудувати в даний час універсальних теоретичних моделей через недостатність відомостей про їх внутрішній механізм.

Відправною точкою при обговоренні проблематики впливу глобальних кризових явищ на фінансові ринки повинна бути оцінка ключових факторів, які визначають стан світової фінансової системи ще до кризи. Їх аналіз необхідний для можливого коректування дій уряду та бізнесу для забезпечення в майбутньому більш сталого розвитку фінансових ринків та економіки в цілому. Звернемось до подій, що передували сучасній світовій фінансовій кризі, ці події, які в свою чергу призвели до різкого спаду глобальних ринків і економічної активності в кінці 2008 року, носять комплексний характер [5].

Внаслідок того, що зростання глобальної економіки за сучасних умов відбувалось більш комплексно, тенденції меркантилізму деяких азійських країн у період після азійської фінансової кризи 1997 р. стимулювали накопичення валютних резервів. Ці валютні запаси втілювались у різкому зростанні глобальних дисбалансів з високим профіцитом рахунку поточних операцій, з одного боку (зокрема, Китай) і зростання дефіциту (особливо США), з іншого.

Емпіричні моделі – це математичні вирази, що апроксимують (з використанням тих або інших критеріїв наближення) експериментальні дані про залежність параметрів стану системи від значень параметрів факторів, що впливають на них. Для емпіричних моделей не вимагається отримання ніяких уявлень про будову і внутрішній механізм зв'язків в системі [19].

Як підсумок дослідження емпіричних моделей економічних криз слід відзначити, що жодна з них не може претендувати на універсальність та

довершеність, безпомилково передбачати виникнення криз та мінімізувати їх. З огляду на це, виникає необхідність продовження дослідження у цьому напрямку та розробки комплексної системи оцінки фінансових ризиків з врахуванням особливостей економічної системи певної країни, що сприятиме ранньому попередженні кризових ситуацій.

Глибина криз та масштаби макрофінансових негараздів під час дестабілізаційних періодів яскраво доводять, що однієї лише кризи платіжного балансу в розумінні девальвації та втрати валютних резервів недостатньо, щоб пояснити усю складність вразливості фінансової системи. На сьогодні не достатньо визнати, що саме експансивна монетарна політика національного рівня, яку з чистої теоретичної позиції можна вважати причиною кризи валютного курсу, дестабілізує фінансову систему. [10, с.272-273].

3. Політичне запобігання глобальним фінансовим стресам

Системні фінансові кризи стають звичайним явищем на сучасному етапі розвитку світової економіки, а умови глобалізації сприяють швидкому поширенню кризових явищ на усю економіку світу. Оскільки ціна криз для національних економік є досить високою, тому актуальною залишається проблема знаходження надійних шляхів їх подолання та застереження їх розповсюдженню, насамперед на національну банківську систему.

Існує багато методів подолання негативних наслідків світової фінансової кризи окремими підприємствами і організаціями, в тому числі: зменшення витрат; проведення реструктуризації кредиторської заборгованості; збільшення надходження коштів; проведення реорганізації або реструктуризації підприємства, вдосконалення його організаційної структури та корпоративного управління, коригування збутової політики і менеджменту персоналу, формування портфеля технологій виробництва відповідно до умов кризового стану ринку [2, с.26]. Ще, варто додати до списку цих методів різні види диверсифікації, а саме, диверсифікацію ринків збуту, продукції і всієї діяльності підприємства.

2009 рік увійде в історію як рік світової економічної та політичної кризи часів глобалізації (Рис. 2). Ця криза стала серйозним випробуванням для всіх країн без винятку. Тому неупереджений аналіз її причин, механізмів і наслідків є надзвичайно важливим як у теоретичному (розумінні причин), так і суто практичному (мінімізація негативних наслідків та відновлення економічної активності) сенсі [4, с. 15].

Для подолання кризи Європейський Союз застосував низку заходів, що показує вплив специфічної антикризової політики:

1. Зміна фінансової системи. Європейські країни повинні мати поділений фінансовий ринок, головна функція – надання житлових кредитів, позик та пенсій. Заходи сприяння прозорості, чесності та захист від загальносистемних

загроз і надмірних ризиків. Zobov'язує створення європейської системи нагляду за роботою фінансових організацій.

Рис. 2. Динаміка реального ВВП країн – світових економічних лідерів

2. Підтримка головних галузей економіки. В більшості це спільні зусилля щодо надання інвестицій відкритим ринкам на довгострокові цілі. Європейський союз надав приблизно 450 млрд євро, 3,5% свого валового внутрішнього продукту, щоб стимулювати підтримку та активність громадян.

3. Запобігання безробіттю та збереження людей у сфері зайнятості. Надання людям інформації про безробіття. Проводяться тренінги з профспілками, діловими колами про те, як можна покращити ситуацію. Головні мотиви - мобільність (вільна міграція по країнах-членах ЄС), залучення іноземних інвестицій, зростання середнього віку працівників. Прийняття заходів щодо збільшення споживчого попиту і приплив великих інвестицій в інфраструктуру - 1,9 млрд. євро, призначених для підтримки працівників та соціального фонду.

4. Допомога по регенерації глобальної економіки. Вимушеність стимулювання економіки та державних витрат, передбачає змінення правил і більший нагляд за фінансовою індустрією. Виділено 410 млрд. євро на допомогу

економіки в країнах-членах ЄС, інвестиції в екологічно чисту продукцію, для того, щоб прискорити перехід до низько вуглецевої економіки. Збільшення допомоги країнам, що розвиваються, і тим, що найбільше постраждали від глобальної кризи, - 850 млн. євро.

У табл. 2 наведено пріоритети антикризової політики країн-членів Європейського Союзу.

Таблиця 2

Пріоритети антикризової політики країн-членів ЄС [9]

Країна	Пріоритети антикризової політики
Німеччина	Політика стимулювання попиту та збільшення інвестицій, передусім в освіту
Франція	Підтримка пріоритетних галузей – автомобільної та будівельної, збереження робочих місць
Великобританія	Політика стимулювання споживання та економічного зростання
Італія	Підтримка соціальної сфери
Іспанія	Залучення інвестицій і підтримка будівельної галузі
Швеція	Фінансова допомога держави фінансовим установам
Фінляндія	Стимулювання споживання та зниження податкового навантаження
Австрія	Державне кредитування, прямі фінансові вливання в реальний сектор
Чехія	Підтримка пріоритетних галузей – сільського та лісового господарства

Нового стимулу до пошуку нових інструментів зосередження зусиль на збереження фінансової стабільності країн ЄС надав початок світової економічної кризи, на усунення негативних наслідків якої державні уряди спрямували великі обсяги грошових коштів та надали значні податкові пільги.

Європейський план економічної реставрації, який був прийнятий 26 листопада 2008 року, він передбачав надання допомоги у таких проявах:

- розширення державних закупівель, що допомогло б в короткотерміновому періоді впливати на стан ринків;

- гарантії та кредитні пільги у сферах, де кредитування було значною мірою обмежено;
- фінансова підтримка у сфері новітніх напрямів розвитку, спричинених різними змінами, вимогами підвищення енергоефективності та ін;
- зменшення ставок податкових зборів та соціальних внесків;
- тимчасове скорочення ставки ПДВ з метою уникнення зменшення рівня споживання, найбільше у сферах працеінтенсивних послуг та енергоефективного виробництва.

В основі цих заходів були закладені принципи потрібної допомоги, координованості та цілеспрямованості, що й визначило масштабність, системність та ефективність відновлювальних процесів. Фінансова криза змусила країни у 2008р. спрямувати на подолання її негативних наслідків значну частину ВВП. Тоді, на державні закупівлі та надання фіскальних субсидій було спрямовано: в Іспанії - 3,8% ВВП, Німеччині - 3,5%, Швеції - 3,4%, Великобританії - 1,8 ВВП %. Найбільше постраждав фінансовий сектор у ліберальних країнах - Ірландії та Великобританії. Допомога фінансовому сектору Ірландії коштувала країні 25,4% ВВП, Великобританії - 83%, Нідерландам - 47,5% (табл. 3).

Тоді, коли значна більшість країн континентальної Європи надавали соціальні пільги та зменшували податки своїм громадянам, Ірландія та Великобританія, навпаки, піднімали податки на доходи найзаможніших людей. Серед нових країн-членів ЄС найбільшою мірою збільшували податки Латвія та Литва [8].

Згідно з Планом економічного відновлення на відповідні заходи у 2012 р. було спрямовано 147310 тис. євро, це складає 1,14% європейського бюджету.

Таблиця 3

Спрямованість фінансової допомоги та відновлювальних заходів
провідних країн світу

Країна	Фіскальні допо- моги	Стимулю- вання фінансо- вого сектору	Кількість років для реаліза- ції	Країна	Фіска- льні допо- моги	Стиму- лювання фінанси- вого сектору	Кількі- сть років для реаліза- ції
Угорщина	-7,7	9,2	2	Півден- на Корея	6,2	20,5	2
Австрія	1,2	35,5	2	Ісландія	-7,3	263	2
Бельгія	1,4	31	2	Швеція	3,2	70,2	2
Велико- британія	1,9	81,6	3	Японія	4,7	22,3	2
Греція	0,8	11,4	1	США	5,7	81,1	3
Іспанія	3,9	22,9	3	Індія	1,8	6,4	3
Італія	0,3	3,5	3	Китай	6,1	0,5	2
Нідерланди	2,5	46,5	2	Тайвань	2,1	0	1
Німеччина	3,6	22,2	2	Індоне- зія	2	0,1	1
Ірландія	-8,3	25,4	2	Росія	5,4	8	2
Польща	1,2	3,3	2	Малай- зія	2,9	6,3	2
Португалія	0,8	14,2	1	Сінга- пур	8	0	1

Джерело: [1]

Таким чином, основними заходами антикризової політики повинні бути: – дії щодо стабілізації фінансової системи; – заходи щодо валютно-курсової стабілізації; – забезпечення поживлення економічної активності та запобігання економічного спаду; – заходи щодо відновлення керованості національної економіки. Дані кроки повинні здійснюватися з урахуванням компенсації чи обмеження негативних соціальних наслідків кризових явищ. Це дуже важливо для підтримання політичної та соціальної стабільності в країнах, збереження трудового потенціалу та соціального капіталу населення.

4. Вплив глобальних фінансових криз на економіку України

Україна – одна із європейських країн, які знаходиться в міжкризовому періоді. Однак, якщо після закінчення глобальної кризи 2008-2009 рр. значній кількості країн вдалося відновити позитивну економічну динаміку, то Україна на даний момент знову страждає від кризових проявів. В умовах триваючої військової агресії, поширення і розвитку негативних тенденцій в економіці, дуже високого рівня недовіри до системи державного управління, великої корупції, майже неіснуючої фінансової дисципліни, незадовільної інвестиційної привабливості та надто великого боргового навантаження і збереження “переддефолтних” ризиків. Показники економічного розвитку України є вкрай низькими.

Таблиця 4

Номінальний та реальний ВВП з 2007 – 2015 р.

Рік	Номінальний ВВП	Реальний ВВП
2007	720731	632589
2008	948056	935612
2009	913345	896356
2010	1082569	996213
2011	1316600	1079346
2012	1408889	1304064
2013	1454931	1410609
2014	1566728	1365123
2015	1979458	1430290

Примітка 1. За матеріалами Державного комітету статистики України

Досліджуючи табл.4 можна відзначити, що через вплив глобальної фінансової кризи в 2008 році відбулося зниження реального ВВП. Але власне обсяг реального валового внутрішнього продукту в кожному наступному році становив або перевищував обсяг номінального валового внутрішнього продукту згідно даних за попередній рік, що можна відмітити як позитивну динаміку, яка свідчить про невеликий ріст економіки України.

На момент початку світової фінансової кризи економіка України була на підйомі. З 2000 року до третього кварталу 2008 року економіка країни зростала в

середньому на 7,5% на рік. Значний зовнішній попит заохочував експорт, обсяги якого зростали рекордними темпами – на 50% у річному обчисленні за перші три квартали 2008 року. З іншого боку, через велике збільшення імпорту, сальдо поточного рахунку платіжного балансу залишалось від’ємним з 2005 року (рис. 3).

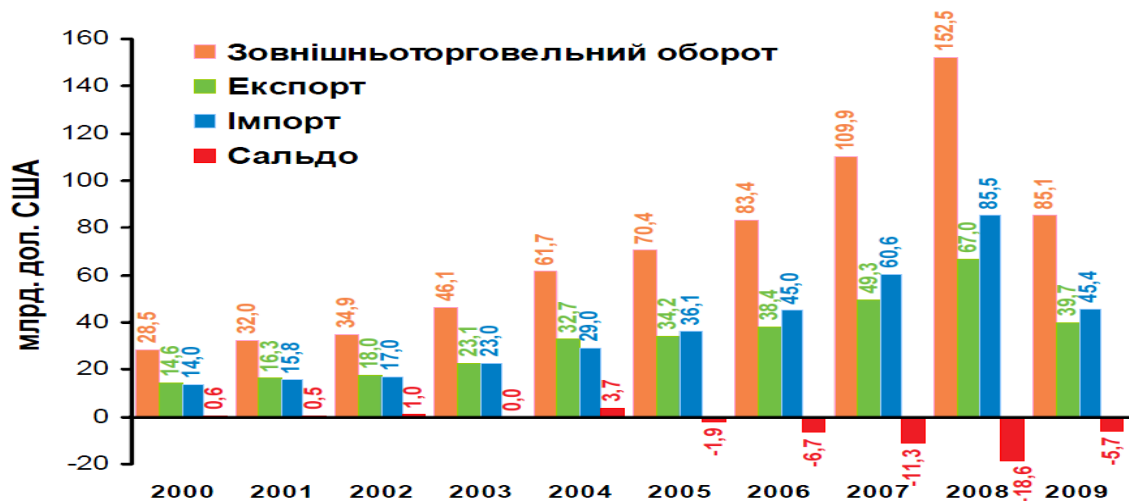

Рис. 3. Динаміка показників зовнішньої торгівлі України за 2000-2009 рр.

[14]

На початку осені 2008 року національна валюта значно знецінилась більш ніж на 50% відносно долара США, реальний ВВП зменшився на 8% та 20,3% в річному розрахунку в останньому кварталі 2008 року та першому кварталі 2009 року відповідно (табл. 5).

Таблиця 5

Країна	ВВП, % у річному обчисленні, 1 кв. 2009 р.	Девальвація місцевої валюти відносно долара США, %
1	2	3
Україна	-20,3	58,0 (4 кв. 2008)
Латвія	-18	7,5 (1 кв. 2009)
Естонія	-15,1	3,4 (1 кв. 2009)
Литва	-13,6	6,8 (1 кв. 2009)
Тайвань	-10,2	3,2 (1 кв. 2009)
Сінгапур	-10,1	5,6 (1 кв. 2009)

Продовження табл. 5

1	2	3
Росія	-9,5	35 (жов. 08-бер. 09)
Мексика	-8,2	26 (4 кв. 2008)
Угорщина	-6,7	23 (жов. 08-бер. 09)
Румунія	-6,2	38 (жов. 08-бер.09)

Примітка 1. За даними The Economist, центральних банків відповідних країн, міжнародного фонду Блейзера.

Восени 2008 р. відбулася девальвація національної валюти з 5 грн. до 9 грн. (рис. 5).

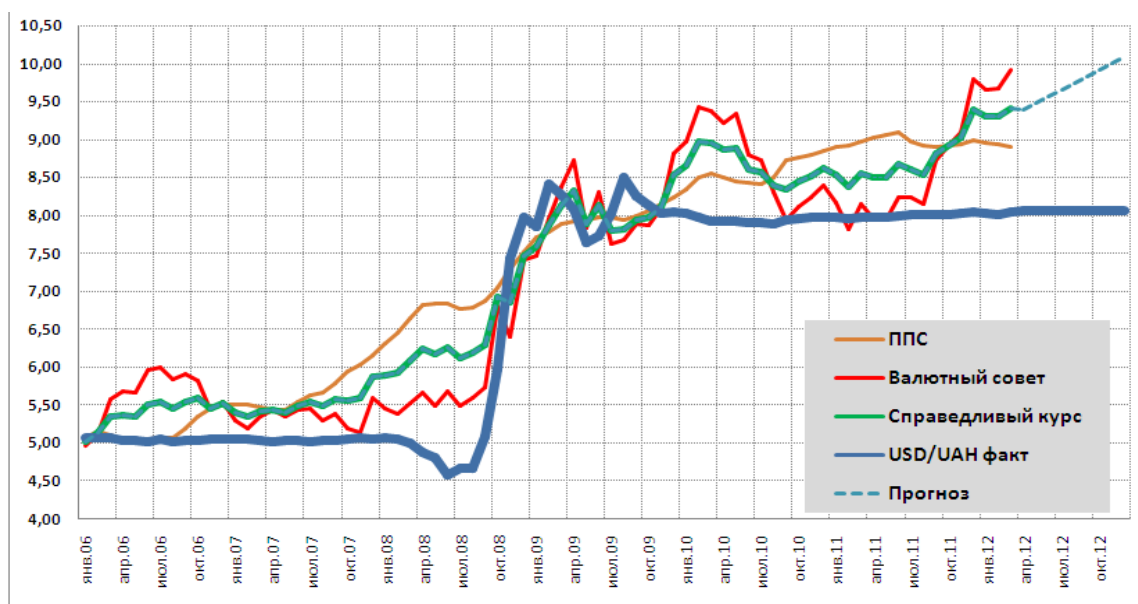

Рис. 5. – Курс долара в Україні за період з 2006 до 2012 рр. [16]

Найважливішими чинниками, які обумовили кризову ситуацію в Україні можна вважати такі.

По-перше, частка експорту становила 50% ВВП України. Експорт країни обмежувався малою кількістю товарів з порівняно низькою доданою вартістю, зокрема, продукцією металургійної та хімічної галузей. Частка даних товарів становила більше 50% у загальному обсязі експорту, а світовий попит на такі блага має тенденцію до значних коливань. Товари, які мають високу додану вартість (машини, устаткування та транспортні засоби) становили лише 16% вітчизняного експорту. Окрім того, експорт України має незначну географічну

диверсифікацію [14]. До основних торговельних партнерів України відносяться лише кілька країн СНД та ЄС. Так, Туреччина, Росія, Італія, Білорусія, Польща та Німеччина разом імпортували близько половини всього експорту товарів і послуг України (рис. 6).

Рис. 6. – Структура експорту України за товарами (% до заг. обсягу) та основними країнами-партнерами (% до обсягу експорту відповідної товарної групи) [17].

На даний момент в Україні існує низка проблем, які перешкоджають ефективному залученню іноземних інвестицій: відсутність сприятливого інвестиційного клімату; недосконалість ринкового механізму; велика нестабільність політичної ситуації; недостатній рівень ділової та професійної кваліфікації підприємців; відсутність зацікавлених партнерів; нестача привабливих інвестиційних проектів; недосконалість податкової системи; відсутність дієвої системи страхування інвестицій; надвисокий рівень інфляції.

Маючи ситуацію, яка склалася в нашій країні та втрачений час і можливості, а також через значну кількість допущених помилок, діяльність Кабінету Міністрів України зосереджена в основному на скорочення негативного впливу світової фінансової кризи на економічну систему України,

підвищення якості життя населення, а також зменшення негативних наслідків кризи, недопущення в Україні ще більшого розгортання кризи та застій розвитку економіки.

Згідно з офіційною статистикою України, від початку 2014 року до грудня цього ж року інфляція в Україні досягла відмітки в 112,1%. В 2015 році інфляційні процеси набули порівняно швидшого характеру зростання. За підсумками поточного року, інфляція сягнула рекордного рівня, а саме 148,7%. В середньому, за 2015 рік споживчі ціни в державі зросли на 39,3%. Аритмічні зміни цін є наслідком впливу окремих факторів сезонного та адміністративного характеру. Від початку 2017 року інфляція становить 102,8% (рис. 7).

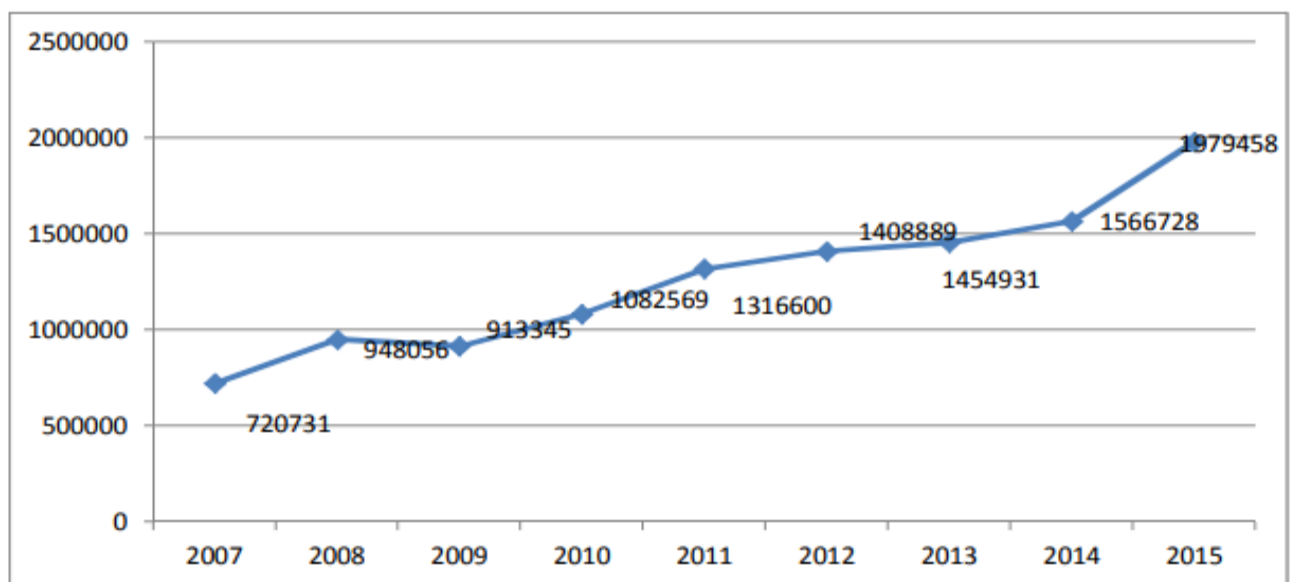

Рис. 7. - Динаміка інфляційних процесів з 2006-2015 рр.

Через інфляційні процеси в нашій державі відбувається знецінення результатів праці, руйнуються грошова система, провокується втеча національного капіталу за кордон, послаблюється національна валюта, перешкоджається розвиток зовнішньої торгівлі, призупиняється надходження довгострокових інвестицій та вповільнюються темпи економічного зростання. Високий рівень інфляція певним чином протидіє можливостям фінансування державного бюджету України.

Основні дії уряду в кризовий та посткризовий періоди повинні бути спрямовані на:

- створення макроекономічної стабільності;
- уникнення зниження рівня життя суспільства;
- допомогу розвитку підприємництва;
- підтримку інвестиційної діяльності;
- пожвавлення реального сектору економіки.

Досягнення макроекономічної стабілізації є головним завданням подолання кризи та регенерації економічного зростання. Основою макроекономічної стабільності повинна стати збалансованість бюджету, передбачуваність валютного курсу, низький рівень інфляції, виважена грошово-кредитна і податкова політика [16].

Іншою метою уряду повинно бути уникнення відпливу капіталу, підтримування інвестиційної політики, сприяння збільшення рівня капіталізації національних заощаджень та кількості прямих іноземних інвестицій в Україну, забезпечення умов для збільшення технологічної модернізації національного виробництва.

Діяльність уряду повинна спрямовуватися на створення умов для стабілізації діяльності підприємств реального сектору економіки під час кризи, в першу чергу тих галузей, які відчули найбільший негативний вплив світової фінансової кризи, забезпечення їм державної підтримки, в тому числі способом надання державних субсидій, проведення політики енергозбереження та покращення технологічного рівня національної промисловості.

ВИСНОВКИ

Не дивлячись на чисельні публікації науковців та експертів і колективні дослідження, аналіз особливостей глобальних фінансових криз і посткризового відновлення економіки сьогодні далеко не завершений. Це пояснюється масштабами кризових потрясінь та складною природою й наслідками економічних шоків.

Проведене дослідження дало змогу зробити наступні висновки:

1. Під глобальною фінансовою кризою слід розуміти погіршення стану фінансового ринку, спричинене реалізацією накопичених ризиків під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників, що порушує його функціонування, знижує цінові показники, погіршує ліквідність й якість фінансових інструментів та спричиняє банкрутство учасників. У ХІХ – ХХІ ст. світова економіка пережила майже двадцять криз, починаючи з першої глобальної кризи 1855р., яка завдала нищівного удару світовому господарству та суспільному життю одночасно, призвівши до повалення фондового ринку та банківської системи, і завершуючи фінансово-економічною кризою 2008-2009 рр..

2. Глобальні передмови фінансових криз беруть свій початок в сьогоденних особливостях розвитку глобальної економіки в цілому та, власне, міжнародних фінансових ринків: досить суттєвій асиметричності в рівні економічного розвитку між розвинутими країнами і рештою світу, а це відбивається на характері розповсюдження економічних циклів в світі та створює суттєві зовнішні шоки для країн, які розвиваються; зростанню відриву фінансової сфери світової економіки від реального сектора і випереджуючому розвитку спекулятивних операцій; збільшенню інтеграції національних фінансових ринків країн, які розвиваються, до глобального фінансового ринку за наявності різких відмінностей у рівні їх розвитку; відсутності ефективних механізмів наднаціонального регулювання діяльності міжнародних фінансових ринків, що, відповідно, зумовлює стихійний характер їхнього розвитку;

3. В світовій практиці для подолання наслідків глобальних фінансових криз використовуються такі інструменти та заходи: антиінфляційну політику, фіскальне стимулювання, експортну експансію на висхідних ринках, періодичне звуження кредитування й зниження економічних та фінансових ризиків. Сьогодні ж, враховуючи досвід подолання наслідків та боротьби із останньою фінансово – економічною кризою, актуально використовувати сучасні напрями антиінфляційної політики: мінімізацію дефляційних процесів; суттєве скорочення видатків і дефіцитів; кредитне звуження; обмеженість процентної політики; пошук механізмів виходу з єдиного економічного простору, зони єдиної валюти та захист внутрішніх ринків.

4. В Україні донині не створено базис стійкого економічного відновлення, а відтак – відбувається консервація як виробничого сектору, так і рівня добробуту населення, що, своєю чергою, обмежуюче впливає на сукупний попит, пригнічує підприємницьке середовище. Нинішнє економічне падіння є не стільки наслідком короткострокового політико-економічного шоку та російської агресії, скільки результатом слабкої економічної політики влади попередніх років. Більше того, в Україні кризові процеси 2013-2015 рр. можуть інтерпретуватись як поновлення і подовження кризових процесів 2008-2009 рр.

Поширення кризових процесів в Україні як у 2008-2009 рр., так і 2013-2014 рр. мало невід’ємною складовою значне знецінення національної валюти, для стримування якого НБУ був вимушений запроваджувати різноманітні заходи, насамперед – валютні інтервенції, спрямовані на “заспокоєння” ринків, що призвело до значної втрати валютних резервів країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антикризова політика розвинутих країн / Національний інститут проблем міжнародної безпеки / А. І. Сухоруков // Економіст України. - 2004. - №8. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.niisp.gov.ua/articles/60/>.
2. Барановський О.І. Сутність і різновиди фінансових криз / О.І.Барановський// Фінанси України. – 2009. - №5. – с. 3–20.
3. Барановський О.І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання: Монографія / О.І. Барановський. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 754с.
4. Белопольский Н.Г., Волошин В.С. производство, обмен, распределение и потребление в современных условиях кризиса [Текст] //Вісник економічної науки України: Науковий журнал. – 2009. – № 1(15).
5. Гальчинський А.С. Криза і цикли світового розвитку / А.С. Гальчинський. – Київ: АДЕФ-Україна, 2009. – 392с.
6. Гринспен А. Эпоха потрясений: Проблемы и перспективы мировой финансовой системы/ А/ Гринспен: пер. с англ. - 2-е издание, дополненное. - М.: Альпина Бизнес Букс, 2009. - 520 с.
7. Дорошенко І. Криза на ринках фінансового капіталу / І. Дорошенко // Економіка України. – 2009. - №10. – с. 41-53.
8. Камінський Є. Антикризіві заходи Європейського Союзу / Є. Камінський // Зовнішні справи. - 2009. - № 6 - 7. - С. 3033.
9. Кабанов В.Г. Методологічні засади ідентифікації кризових явищ на ринку фінансових інвестицій [Текст] / В.Г. Кабанов // Фінанси України. – 2009. – №4. – С. 109–117.
10. Козюк В. В. Монетарні засади глобальної фінансової стабільності: Монографія. – Тернопіль: ТНЕУ, “Економічна думка”, 2009. – 728с.
11. Курза Ю. Україна в світовій економічній кризі / Ю. Курза // Економіст. – 2009. - №12. – с. 6-32.

12. Макогон Ю.В., Дергачева В.В., Пашко Е.А., Фильянов П. Глобализация и экономическое развитие: национальный аспект: монография / Под науч. ред. Ю.В. Макогона.-Донецк: ДонНУ, 2006. - 200 с.

13. Порограма діяльності Кабінету Міністрів України: Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток. – Київ, 2008. – 122 с.

14. Реалії економічної кризи: чи є підстави для оптимізму: матеріали засідання «круглого столу». (Київ, 16 черв. 2009 р.) / Відп. ред. Т.П. Сластьон. - К.: НІСД, 2009. - 128 с.

15. Суэтин А. О причинах современного финансового кризиса / А. Суэтин // Вопросы экономики. – 2013. - №1. – С. 40-51.

16. Статистична інформація. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ>

17. Стратегія реформ-2020. – Офіційний сайт Президента України, 25 вересня 2014р., [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/31289.html>.

18. Шишков Ю. Внешнеэкономические связи в XX в. — от упадка к глобализации // МЭиМО. — 2001. — №8. — С. 14-21.

19. Krugman P. A Model of Balance-of-Payments Crises // Journal of Money, Credit and Banking. - 1979. -Vol.11.

20. Kuznyetsova A., Dzhulai V. World financial instability: anticrisis aspects // Challenges for the Contemporary Enterprise under Globalization: Scientific Edition. – Krakow, 2010. – P. 25–32.